

Zabrane i oporezivanja plastičnih vrećica

Priredio: Romeo DEŠA, DINA-Petrokemija, Omišalj

Današnje Društvo za plastiku i gumu kao sljednik Društva plastičara i gumaraca dosljedno proučava utjecaj plastike i gume na zdravlje ljudi i okoliš već gotovo četiri desetljeća. Godine 1975. osnovana je Komisija za zaštitu zdravlja i okoliša od utjecaja polimernih materijala. Povod je bio dokazani utjecaj procesnih uvjeta tijekom proizvodnje PVC-a na zdravlje zaposlenih na radnome mjestu te na okoliš, kao posljedica klorne proizvodnje te vrlo raširene plastike. Ubrzo su problemi riješeni. Početkom devedesetih godina obnavlja se kampanja o štetnom utjecaju PVC-a u svijetu, pa i u Hrvatskoj, koju potiče Greenpeace. Istodobno počinje kampanja protiv plastičnih vrećica. Članovi DPG-a vrlo su brzo reagirali upozoravajući na neopravdanost pokušaja zabrane toga nužnog proizvoda. Hajka na klasične plastične vrećice obnovila se početkom 2011., kada je stupila na snagu zabrana plastičnih vrećica u Italiji. Uskoro su se u akciju zabrane uključile neke hrvatske političke stranke. U protekle dvije godine članovi DPG-a bili su vrlo aktivni u tumačenju javnosti da su sve druge vrećice ekološki lošije od onih plastičnih. Posebno su upozoravali na to da biorazgradljive vrećice traže poseban sustava gospodarenja. U proteklom razdoblju najaktivniji na sakupljanju argumenata u korist plastičnih vrećica bio je Romeo Deša iz tvrtke DINA-Petrokemija iz Omišlja. Među ostalim osnovao je blog Plastično je fantastično.¹ Zbog njegove aktivnosti Skupština DPG-a odala mu je javno priznanje u jesen 2012. Ovo je njegov prvi tekst u seriji članaka posvećenog problemu plastičnih vrećica.

Uredništvo

Plastic Bag Bans and Taxes

The article discusses the general principles of the imposed plastic bags issue and the manner in which the attempts are made to resolve it – high taxes or bans. Special attention has been paid to the occurrence of plastic bag bans and the imposition of high taxes on plastic bags all around the world. An overview of the current situation in the world is presented at the end of the article series.

In this article, we have given an overview of the situation in Europe, North America and the Balkan region. The possible conclusion is that bans or high taxes are the result of unregulated waste management systems in respective countries or the unreasonably environmentally inferior solutions that are being imposed in order to protect specific interests.

Uvod

Jednom je kolumnist *Novog lista* L. Tomičić napisao: *Plastične vrećice – zastave posrnule civilizacije.*² Želio je naglasiti kako se današnje društvo samouništava plastičnim vrećicama. Možda se djelomice i može složiti s tom premisom, ali nikako ne zbog plastičnih vrećica, nego zbog ljudskoga nemarnog ponašanja. Kako je svojedobno rekao predsjednik DPG-a Vladimir Ferdelji: *Najveći grijeh plastičnih vrećica je taj što zorno otkriva naše, ljudsko ponašanje.* A ljudsko ponašanje jest karakterizirano nemarnošću: neodgovorno se i nepotrebno odbacuju u okoliš plastične vrećice. Zapravo, općenito se čovječanstvo neodgovorno i neekološki odnosi prema tom svakodnevnom i široko rasprostranjenom proizvodu.

Opće zakonitosti nametnutog problema plastičnih vrećica

O plastičnim vrećicama, tzv. jednokratnim i višekratnim, pisano je i piše se jako puno s pozitivne i znanstveno korektne točke gledišta. Predočeni su mnogi znanstveni i stručni dokazi koji su provjereni tijekom ispitivanja u više državnih i nezavisnih znanstvenih institucija. Istaknute su mnogobrojne prednosti plastičnih vrećica općenito kao jeftinoga, ekološki i energijski prihvatljivog proizvoda, proizvoda od ekološki neutralnog materijala, nerazgradljivoga i postojanoga, koji se može višekратно iskoristiti, a zatim i oporabiti. Zahvaljujući modernim tehnološkim postupcima plastične vrećice mogu se, na primjer, mehanički reciklirati, pri čemu se kao produkt dobiva novi proizvod. Plastične se vrećice mogu također energijski oporabiti jer su energijski visoko vrijedan materijal. Poznato je da je energija koja se dobije spaljivanjem PE vrećica jednaka energiji spaljivanja prirodnog plina.

Ljudsko ponašanje najteže je mijenjati. Stoga razni *zeleni, ekoaktivisti*, da se ostane u granicama uljudnosti, upiru sve snage ne bi li isposlovali zabranu ili barem visoke naknade kako bi se barem smanjila potrošnja plastičnih vrećica. Pritom treba odmah naglasiti kako postoje mnogobrojni aktivisti zelenih udruga, zelenih političkih stranaka i članovi udruga za zaštitu prirode, okoliša i životinja koji svojim poštenim i predanim radom žele smanjiti onečišćenja koja nas sve više okružuju. Riječi *zeleni i ekoaktivisti* odnose se na malobrojne, ali vrlo glasne i dobro organizirane aktiviste koji rade u interesu nekih skupina, interesnih lobija ili lokalnih političara koji se dodvoravaju zbunjenoj, neinformiranoj ili krivo informiranoj javnosti.

Dnevno, borba protiv plastičnih vrećica nije borba za zaštitu čovjeka, životinja i Prirode u cjelini. Borba protiv plastičnih vrećica u funkciji je zaštite interesa raznih proizvođača vrećica od drugih materijala. To svjedoče riječi V. Ferdeljija: *Plastičarski lobi stalno se mora braniti zato što ima izuzetno konkurentan proizvod. Naravno, nekonkurentni proizvođači dokazano ekološki štetnijih proizvoda: papirnatih vrećica i tekstilnih torbi, jer tekstilnih vrećica i nema, vaze za zabranama.*

Borba protiv plastičnih vrećica jest borba određenih državnih gospodarstava u zaštiti svojeg tržišta i svojih proizvodnji, bez obzira na to što ti alternativni proizvodi (papir, tekstil) nisu nimalo ekološki ni energijski učinkovitiji. Životni ciklus tih proizvoda obuhvaća njihovo pridobivanje (sječom šuma ili uzgojem), proizvodne postupke, upotrebu proizvoda (npr. nužno pranje tekstilnih torbi) te gospodarenje otpadom.

Borba protiv plastičnih vrećica jest i politikantski *spin*, i to diljem svijeta, najčešće lokalnih političara koji najprije dopuštaju napuhavanje problema, manipuliraju činjenicama, stvaraju i potiču *ekopomodarstvo*, a onda se predlaganjem uvođenja naknada ili zabrana pojavljuju kao *odgovorni* političari koji se, eto, brinu za okoliš i rješavaju probleme.³

U toj se borbi koriste mnoge netočnosti, iskrivljene činjenice, faktoidi (djelomične istine), pretjerivanja, istrgnuti dijelovi nečijih izjava, zamjene teza, korištenje podataka o jednoj vrsti za drugu vrstu. Koriste se često vrlo perfidne metode obmanjivanja i manipuliranja stanovništvom upravo na način kako je to odlično opisao i predstavio javnosti jedan od najutjecajnijih intelektualaca sadašnjice, američki lingvist, filozof, kognitivni znanstvenik, politički aktivist, pisac i predavač Noam Chomsky.⁴

Stajališta o plastičnim vrećicama i njihovoj zabrani vrlo su različita u pojedinim zemljama diljem svijeta, pa su prikazana po područjima, prije svega u Hrvatskoj, našem okruženju i Europi.

Hrvatska

O stanju s plastičnim vrećicama u Hrvatskoj vrlo iscrpno pisano je na tiskanim i *web*-stranicama ovog časopisa⁵ te na blogu *Plastično je fantastično*.⁶ Zato ovom prilikom samo sažetak.

Tijekom svibnja 2012. bivša ministrica zaštite okoliša i prirode dr. sc. Mirela Holy predložila je da se uvede naknada na sve plastične vrećice, obrazlažući to potrebom da se smanji otpad na odlagalištima. I zatražila je naknadu u visini od 5 400 % vrijednosti vrećice. Javno su se oglasili *Društvo za plastiku i gumu* i *Udruženje za plastiku i gumu* pri HGK s *ad hoc* osnovanom *Koordinacijom proizvođača plastičnih vrećica*. Predočili su javnosti niz argumenata zašto ne bi trebalo dodatno oporezivati, niti zabranjivati plastične vrećice. Predsjednik DPG-a tom je prilikom istaknuo: *Nametima ili zabranom primjene plastičnih vrećica ubijamo proizvodnju plastičnih masa, koja je u Hrvatskoj značajna. Smanjivanjem proizvodnje ukidamo radna mjesta, pada BDP, nema konkurentnosti, nema prihoda od poreza i doprinosa*. Nakon toga održan je sastanak predstavnika *Društva, Udruženja* i proizvođača s ministricom, na kojem je ona povukla svoj prijedlog. Istodobno je izjavila da će se o mjerama za smanjenje otpada razgovarati prilikom donošenja novog *Zakona o otpadu*, a o plastičnim vrećicama prilikom donošenja *Pravilnika o ambalaži i ambalažnom otpadu*.⁷ Novi ministar zaštite okoliša i prirode Mihael Zmajlović izjavio je da plastične vrećice nisu prioritetno pitanje njegova ministarstva.⁸

Društvo za plastiku i gumu predložilo je *ad hoc* *Koordinaciji proizvođača plastičnih vrećica* da se osnuje *Udruga proizvođača plastičnih vrećica* kao pravni subjekt. U slučaju nepovoljnog razvoja događaja mogla bi zakonski djelovati, a također i preko *Udruženja za plastiku i gumu* pri HGK te *Društva za plastiku i gumu*.

Stanje u regiji

Albanija je planirala od siječnja 2013. uvesti zabranu korištenja plastičnih vrećica za pakiranje kruha, sira, mesa, maslaca i kobasica, a navedene namirnice prodavale bi se u papirnatim ambalažama. Također, planira se za višekratne plastične vrećice uvesti naknada. Nema provjerenih podataka je li zabrana stupila na snagu i poštuje li se.

Centri civilnih inicijativa (CCI) s ministarstvom okoliša u Federaciji Bosni i Hercegovini i Republici Srpskoj razvili su projekt kojemu je

cilj smanjenje upotrebe plastičnih vrećica, a razmatraju ga mjerodavna entitetska ministarstva. Njime je predviđeno uvođenje naknade na tanke plastične vrećice kako bi se smanjila upotreba plastičnih vrećica koje su u ovom trenutku, kako tvrde, jedan od najvećih onečišćivača okoliša. Cilj je da kupci u supermarketima ili manjim trgovinama plastične vrećice, koje su do sada bile besplatne, plaćaju 10 feninga (oko 40 lipa), a uvođenje naknade planirano je od polovine 2013. godine. Uredba, međutim, još nije donesena.

Crna Gora se još od 2008. godine priprema za uvođenje mjera za manju upotrebu plastičnih vrećica s krajnjim ciljem da se zakonski zabrani njihova upotreba. No još su ostali na pripremanama za uvođenje te se jednokratne plastične vrećice i dalje dijele besplatno, dok se one deblje, višekratne, prodaju.

U međuvremenu, u Crnoj Gori je u prosincu 2011. godine donesen novi *Zakon o upravljanju otpadom*, a na osnovi njega podzakonski propis koji regulira posebne naknade za upravljanje otpadom. Tom se uredbom propisuju blaži kriteriji, visina i način plaćanja posebne naknade za upravljanje otpadom. Naknada iznosi 0,01 euro po jedinici opterećenja.

Za plastiku i papir proizvođač, odnosno uvoznik ambalaže koja nije namijenjena pakiranju robe obračunava i plaća posebnu naknadu za biološki nerazgradljive materijale, ako ne priloži dokumentaciju. Za biorazgradljivu plastiku i papir, ako se priloži dokumentacija koja potvrđuje biorazgradljivost prema međunarodnim normama, propisana je posebna naknada.

U Makedoniji je radi očuvanja javnog interesa u području upravljanja otpadom te zaštite okoliša i smanjenja količine otpadnih plastičnih vrećica donesena *Naredba*, koja je stupila na snagu 1. siječnja 2009. Njome se zabranjuje upotreba plastičnih vrećica nosivosti do 5 kg za prenošenje robe u trgovinama, skladištima, poslovnim prostorima, na zelenim tržnicama i drugim posebnim mjestima gdje se obavlja trgovina prehrambenim proizvodima na malo te u trgovinama i kioscima gdje se obavlja trgovina na malo sitnim proizvodima za osobnu upotrebu.

Naredbom se zabranjuje trgovcima da besplatno dijele plastične vrećice potrošačima, a uz ograničenje u odnosu na opterećenje veće od 5 kg, uvelo se i ograničenje na debljinu vrećica od najmanje 21 mikrona. Tim se promjenama povećava izdržljivost vrećice te se one mogu iskoristiti više puta.

Zakon o upravljanju ambalažom i ambalažnim otpadom već je postojeće naknade za vrećice preimenovao u kompenzaciju za vrećice, u istom iznosu od 0,80 denara po kilogramu. Ostvareni proračunski prihod od toga u 2010. godini iznosio je 5 861 000 denara (oko 100 000 eura).

U 2009. godini proizvodnja plastičnih vrećica pala je za 50 %, a potrošnja vrećica u trgovini u 2009. i 2010. za oko 60 % u odnosu na 2008. godinu.

U 2011. godini donesena je nova *Naredba*, kojom se zabranjuje stavljanje u promet vrećica za prenošenje proizvoda. Tom novom *Naredbom* dopušta se upotreba biorazgradljivih vrećica bez naknade ako su proizvedene u skladu s propisanim i utvrđenim normama za biorazgradljivost. Time je potrošnja vrećica u onim trgovinama koje su davale besplatne biorazgradljive vrećice povećana za 20 %. Dio trgovina, u pravilu makedonski trgovci, danas još naplaćuje vrećice po oko 2 denara bez obzira na to što su biorazgradljive, dok ih strani trgovački lanci dijele besplatno.

Godine 2012. dodaje se novi članak u *Zakon o upravljanju ambalažom i ambalažnim otpadom* kojim se zabranjuje puštanje u promet vrećica za prenošenje proizvoda proizvedenih od polimera etilena, poli(vinil-klorida) i/ili drugih plastičnih materijala, a dopušta se promet biorazgradljivih vrećica proizvedenih sukladno propisanim normama za biorazgradljivost. Isto tako povećava se i naknada s 0,80 na 1 denar po kilogramu.

Sredinom ožujka 2013. godine prihvaćen je amandman i izmjena *Zakona o upravljanju ambalažom i ambalažnim otpadom* te je donesen *Pravilnik o propisivanju normi za biorazgradljivost za vrećice za prenošenje robe i za vrećice za omatanje i pakiranje izrađene od biorazgradljivih materijala primjenom europske norme EN BC 8472* o naplati ekonaknade u iznosu od 1 denara po kilogramu biorazgradljivog materijala.

Prema istraživanju provedenom u sklopu akcije *zelenih Vrećicom na vrećicu*, prosječni Slovenac godišnje potroši 130 do 150 plastičnih vrećica. Upravo je to bio razlog široke akcije kako bi se potaknulo vladu da uvede zabranu korištenja plastičnih vrećica, a u međuvremenu da se javnost upozori na *opasnosti od plastičnih vrećica* te da se dobrovoljno smanji potrošnja. Trenutačno u Sloveniji nema ograničenja za plastične vrećice.

Vranje je prvi i jedini grad u Srbiji koji je odlučio da se od 1. rujna 2010. godine više ne koriste plastične vrećice. Tu su odluku pozdravili mnogi gradovi u Srbiji i nagovijestili slične akcije, uz napomenu da treba donijeti zakon o zabrani upotrebe plastičnih vrećica na razini cijele države. Ali to nikada nije provedeno u djelo. Inače, prema nekim pokazateljima, u Srbiji se godišnje upotrijebi i baci oko milijardu i pol plastičnih vrećica.

U međuvremenu Srbija poduzima, kako kažu ekolozi, važan korak prema zaštiti prirodnih resursa uvođenjem ograničenja na korištenje plastičnih vrećica u korist biorazgradljivih proizvoda. Procjenjuje se da svaki građanin

Srbije upotrijebi barem 250 plastičnih vrećica godišnje – najmanje jednu prigodom svake kupnje u trgovini. Većina završi na smeću kao vreće za kućanski otpad, no neke završe na drveću, ulici ili u vodama, naglašavaju *zeleni*.

Dužnosnici *Ministarstva zaštite okoliša* kažu da se novim zakonom ne može provesti trenutna zabrana korištenja plastičnih vrećica, ali se mogu kazniti oni koji bi se njima u budućnosti koristili te će plastične vrećice s vremenom potpuno izbaciti iz upotrebe. Stoga je uvedena naknada koju plaćaju proizvođači i uvoznici u iznosu od 220 eura po toni materijala za standardne plastične vrećice, dok proizvođači plastičnih vrećica s biorazgradljivim dodacima plaćaju 10 eura po toni, a oni koji proizvode potpuno biorazgradljive vrećice ne plaćaju nikakvu naknadu. Osim toga vlada subvencionira proizvodnju kompostirajućih i biorazgradljivih vrećica s oko 70 eura po toni.

Pravilnik o tehničkim i drugim zahtjevima za plastične vreće zapravo se odnosi na dodatke za oksobiorazgradnju i njime se posredno potiče njihovo korištenje jer je naknada za proizvođače takvih vrećica samo 10 eura po toni. U sadašnjem trenutku nije jednostavno nabaviti prave biorazgradljive materijale (ne samo zbog znatno više cijene nego i zbog njihova manjka na tržištu), niti postoji učinkovit način za potpuno sakupljanje takvih vrećica i njihovo kompostiranje. Zato se smatra da je korištenje oksobiorazgradljivih dodataka jedino prihvatljivo rješenje dok se na europskoj razini potpuno ne usklade stajališta i donesu odgovarajući zakonski propisi. Radi toga je osnovano *Ovlašteno tijelo za ocjenjivanje sukladnosti na Tehnološkom fakultetu* u Novom Sadu, koje je laboratorijski opremljeno za sva mjerenja predviđena odgovarajućim normama.

Europa

Švicarska

Najveće iznenađenje u provedenoj analizi je slučaj Švicarske. Savezni parlament (nj. *Bundesrat*) glasovao je za zabranu jednokratnih plastičnih vrećica prihvativši prijedlog konzervativnog zastupnika švicarske *Demokršćanske stranke*. Nakon te odluke donjega i gornjeg doma parlamenta preostaje još da je provede vlada.

Odmah se oglasilo *Švicarsko udruženje plastičarske industrije* (nj. *Kunststoff Verband Schweiz, KVS*), koje je izrazilo žaljenje zbog donošenja takve odluke, a pogotovo zbog argumenata koji su predočeni *Saveznom vijeću* i *Savjetodavnom povjerenstvu* u obrazloženju prijedloga za zabranu.

KVS u izjavi ističe kako se *tom odlukom zakonski regulira problem koji u Švicarskoj ne*

*postoji. Parlament je ovom prilikom otvorio još jedno područje u kojem se može štiti građane i potrošače, ali u ovom slučaju bez ijedne razumne koristi.*⁹

Također ističu da besplatne jednokratne vrećice čine 0,5 % ukupne plastike koja se upotrebljava u Švicarskoj. Naglašavaju da njihov sustav prikupljanja otpada omogućava da se 99,7 % otpadne plastike materijalno reciklira ili pak energijski oporabi za proizvodnju električne energije ili za grijanje.

KVS kritizira prijedlog u kojem se kaže da se prilikom spaljivanja plastičnih vrećica emitiraju dioksini. Naime, poznato je da su dioksini produkti izgaranja plastika koje sadržavaju klor, dok se plastične vrećice izrađuju od polietilena koji ne sadržava ni klor ni klorirane ugljikovodike, pa se njihovim spaljivanjem ne emitiraju dioksini.

Kako su iz *Udruženja* naglasili, švicarski sustav gospodarenja otpadom upravo je primjer u širim međunarodnim razmjerima kako se dobro upravlja i postupa s otpadom. Takvom je odlukom odasлана loša poruka da Švicarska *ne može gospodariti plastičnim vrećicama te se time zemlja diskreditira, poput onih koji ne znaju riješiti problem osim zabranama*.

Ministrica zaštite okoliša Doris Leuthard izjavila je da je zabrana nepotrebna jer švicarski sustav gospodarenja otpadom funkcionira izvrsno, a istodobno se takvom odlukom nanosi šteta plastičarskoj industriji.

Zemlje Europske unije

Postoje naponi da se ujednači legislativa na ovom području u zemljama Europske unije.

Tijekom 2011. *Europska komisija* potaknula je javnu raspravu o plastičnim vrećicama. Na svojim mrežnim stranicama *Komisija* je postavila pitanje javnosti, ali i tvrtkama i udrugama o tome treba li dodatno oporezivati ili zabraniti jednokratne plastične vrećice. Dobiveno je više od 15 000 odgovora od građana te oko 500 odgovora od tijela javne vlasti, industrijskih udruženja, nevladinih udruga i akademskih organizacija.

Više od 70 % odgovora bilo je da u Europskoj uniji treba zabraniti jednokratne plastične vrećice, dok je samo 12 % bilo zadovoljno postojećim mjerama.¹⁰

Udruženje europskih proizvođača polimernih materijala (PlasticsEurope) te mnoga proizvođačka i prerađivačka udruženja pojedinih zemalja izrazili su oštro neslaganje sa zabranama jednokratnih plastičnih vrećica, naglašavajući da je utjecaj na okoliš tih vrećica tijekom cijelog životnog ciklusa znatno manji od onoga alternativnih proizvoda. Britansko udruženje trgovaca kritiziralo je način provedbe javne rasprave, u kojoj je postavljeno da se bira

između zabrane i oporezivanja, bez mogućnosti da ispitanici daju i drukčiji odgovor.

Europska komisija još nije donijela odluku, a diljem Europe osnivaju se udruženja i stvaraju koalicije proizvođača i trgovaca, ali i odgovornih znanstvenika, stručnjaka i istinskih zaštitara okoliša i Prirode koji se protive zabranama i naknadama zbog niza ekoloških, energijskih, ekonomskih i drugih razloga te su spremni i na tužbe za zaštitu okoliša i svojih interesa.

U Europi nema jedinstvenog stajališta ni propisa, pa valja razmotriti kakvo je stanje u pojedinim zemljama.

Poseban su slučaj u EU Irska i Italija.

Irska je prva zemlja koja je 2002. uvela dodatnu naknadu na jednokratne plastične vrećice. Irski slučaj uvođenja naknade jedan je od najviše korištenih primjera pristaša zabrane ili naknada, odnosno protivnika takvih nameta.

Na slučaj Irske pozivaju se zagovornici dodatnih poreza i zabrana jer je uvođenje smanjilo potrošnju jednokratnih plastičnih vrećica. Naime, 2002. godine Irska je uvela naknadu od 15 centa te je godišnja potrošnja plastičnih vrećica po stanovniku pala s 28 na 21, što je 94 %-tno smanjenje. No tijekom godina, unatoč dodatnom porezu, povećava se potrošnja trgovačkih jednokratnih plastičnih vrećica na 33 godišnje po stanovniku te Irska 2007. donosi odluku o povećanju naknade na 22 centa. Već te godine potrošnja vrećica pada na 26 po stanovniku, a zatim 2010. i na najnižu razinu od 18 vrećica na godinu.¹¹

Međutim, to je samo djelomično točna slika. Protivnici zabrana i uvođenja naknade ističu i drugu stranu medalje *irskog slučaja*. Naime, smanjena je potrošnja jednokratnih plastičnih vrećica, ali je porasla potrošnja ostalih, najviše plastičnih vrećica za smeće, za 400 %. To je rezultiralo povećanjem količine vrećica na odlagalištima.

Irski trgovci iskazali su *bitno povećanje prodaje plastičnih vrećica za smeće nakon što je uvedena naknada na one jednokratne*, što je objavljeno u novinama *Irish Examiner* 23. siječnja 2003.¹²

U članku se navodi da je *Tesco*, vodeći maloprodajni lanac, objavio povećanje prodaje plastičnih vrećica za smeće koje se umeću u kante od 77 % i 75 %-tno povećanje prodaje ostalih vrećica za smeće.

U članku se također navodi da su irske tvrtke koje proizvode plastične vrećice uvele dvostruke smjene kako bi zadovoljile porast potražnje od 300 do 400 %. *To je izvanredan porast u odnosu na prošlogodišnji ožujak kada je uvedena naknada*, izjavio je jedan menadžer u proizvodnji plastičnih vrećica za smeće.¹³

Italija je zanimljiv primjer. U sjevernom dijelu zemlje vrlo je razvijena plastičarska industrija,

proizvodnja plastične ambalaže i plastičnih vrećica, ali se toj istoj razvijenoj industriji ne isplati proizvoditi tanke, jednokratne plastične vrećice (do 3 grama ukupne mase, uz proizvodnu cijenu po komadu nižu od 5 lipa) jer su se trgovci snašli uvozeći jeftinije vrećice iz Kine. Sve je bilo dobro dok su kineske jednokratne vrećice bile loše kvalitete. Međutim, kada se kvaliteta kineskih vrećica poboljšala (zahvaljujući djelomice strojevima za proizvodnju i konfekcioniranje koje Italija izvozi u Kinu) i time ugrozila talijanske višekratne vrećice, tada su se prvi pobunili upravo proizvođači plastičnih vrećica. Upravo štiteći interese te plastičarske industrije na sjeveru Italije, talijanska je vlada zabranila jednokratne plastične vrećice (drugim riječima, zabranila je uvoz jeftine robe iz Kine). Istodobno je povećana prodaja višekratnih plastičnih vrećica (mase od 7 do 15 g, čija je cijena od 0,5 do 3 kune, dakle 2 do 10 puta viša) i tako za dva do pet puta povećan plasman talijanskih plastičnih proizvoda. Također, u Italiji su dopuštene biorazgradljive jednokratne vrećice, čime država podupire svoju proizvodnju dataka za biorazgradnju (jedna od najvećih svjetskih kompanija na tom području upravo je talijanski *Novamont*). Kako su vrećice dobivene od plastike uz takve dodatke 4 do 5 puta skuplje od polietilenskih, talijanski plastičari ostvarili su znatno veće zarade.

Međutim, u ožujku 2013. godine Velika Britanija blokirala je donošenje tog zakona u Italiji uz obrazloženje da se ne može u pojedinoj članici EU donositi zakon koji nije u skladu s europskim zakonima i preporukama. Neovisno o britanskom prigovoru, talijanska je vlada taj zakon ipak potvrdila.¹⁴

Španjolska se često naziva *rajem za plastične vrećice* jer ima godišnju potrošnju od oko 250 vrećica po stanovniku. Pod pritiskom udruga vlada je donijela odluku o postupnom smanjivanju potrošnje jednokratnih plastičnih vrećica. Do kraja 2013. godine 60 % vrećica mora biti biorazgradljivo, do kraja 2016. 80 %, a 2018. potpuno će se zabraniti korištenje jednokratnih nerazgradljivih plastičnih vrećica.

Francuska je 2010. godine uvela zabranu jednokratnih plastičnih vrećica, ali ju je *Europska komisija* tužila zbog kršenja pravila slobodnog tržišta. Sudski proces još traje. Zanimljivo, zbog iste mjere koju je uvela Italija *Europska komisija* nije pokrenula nikakav spor za zaštitu slobode tržišta.

U Velikoj Britaniji ne postoji jedinstvena odluka o plastičnim vrećicama. Zanimljivo je da je u lipnju 2012. britanski premijer David Cameron predložio da se uvede jedinstvena naknada (5 penija (oko 47 lipa)) na jednokratne plastične vrećice. No taj je prijedlog blokirao ministar financija George Osborne uz obrazloženje da je

*zabrinut zbog porasta životnih troškova u trenutku kada britanske obitelji jedva spajaju kraj s krajem.*¹⁵ Istodobno su u pojedinim dijelovima Velike Britanije uvedene zabrane ili naknade.

Međutim, više udruženja proizvođača plastike, plastičnih vrećica te proizvođači plastične ambalaže i u Škotskoj i na razini cijele Velike Britanije ujedinjuju se u koalicije i pripremaju na tužbe protiv uvođenja zabrana i dodatnog oporezivanja jer *plastične vrećice nemaju nikakav veći negativni ekološki utjecaj*. Cilj je pružiti javnosti, industriji i institucijama stručno i znanstveno utemeljene informacije o plastičnim vrećicama i njihovu utjecaju na okoliš uz nadu da se uvođenje naknada može izbjeći.¹⁶

U Njemačkoj, gdje se prosječno troši 65 vrećica po stanovniku godišnje i gdje postoji iznimno dobar sustav odvojenog prikupljanja, recikliranja i energijske oporabe otpada, predstavnici vlasti vrlo su skeptični prema najnovijim trendovima u pojedinim zemljama Europske unije. *Ministarstvo zaštite okoliša* upozorava javnost da alternativni materijali za plastične vrećice nisu uvijek ekološki prihvatljivi. Stoga u Njemačkoj nema dodatnih poreza ni zabrana, a zeleni aktivisti i udruge kritizirali su obmanjivanje potrošača biorazgradljivim vrećicama za smeće jer nema dovoljno kompostišta gdje bi se one razgrađivale, već se spaljuju poput ostalih plastičnih vrećica koje se ne recikliraju.¹⁷

Švedska i Švedani vole biti *zeleni*, a čini se da se oni i *najzelenije* ponašaju i postupaju vezano uz plastične vrećice. U Švedskoj nema ni zabrana ni dodatnog oporezivanja ni u jednoj lokalnoj zajednici, a sve napore usmjeravaju na razvoj sustava recikliranja, koji se smatra najboljim na svijetu.¹⁸

Danska je u sklopu općenitog smanjivanja plastičnog otpada uvela još 1993. program *zelenog poreza* kojim se oporezuju klorirana otapala, PVC, ftalati te plastične i papirnate vrećice obujma većeg od 5 litara.

Dodatni porez uveden je i u Belgiji 2007. godine.

U Bugarskoj i Rumunjskoj također se naplaćuje dodatni porez na jednokratne plastične vrećice.

Iz slike 1 vidljivo je da bolji sustav gospodarenja otpadom u pojedinoj zemlji znači i manju potrebu za zabranama ili naknadama.

Sjeverna Amerika

Zemlje Sjeverne Amerike, Kanada i SAD, veliki su potrošači plastičnih vrećica, ali i zemlje s najraznovrsnijim lobijima koji žele nametnuti zabrane i naknade u svoju korist.

Kanada

Vrlo se često u sličnim slučajevima Kanadu poistovjećuje sa SAD-om, pa se najčešće

očekuje i slično postupanje. Ako se još uzme u obzir da Kanada ima jaku papirnu industriju, onda još više začuđuje što u toj zemlji nema više zabrana ili dodatnog oporezivanja plastičnih vrećica.

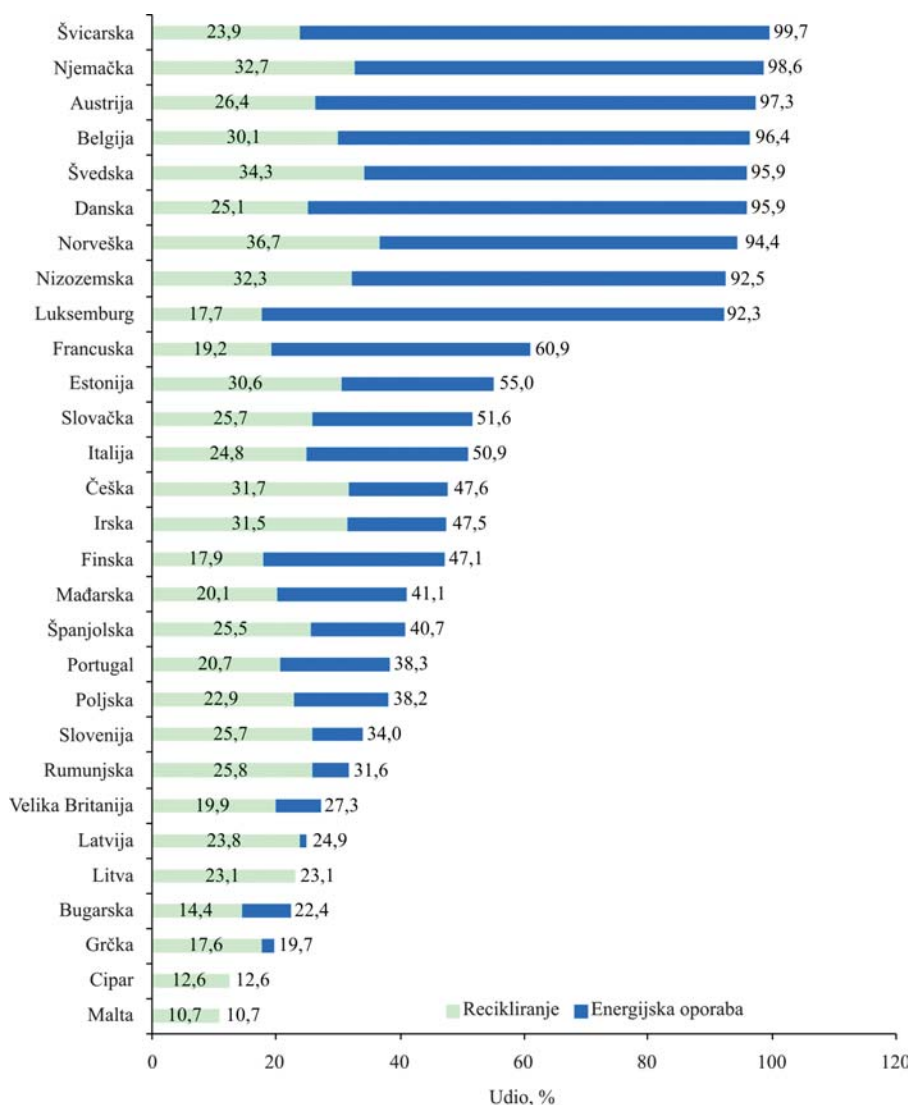
Do sada su naknade na plastične vrećice uvedene u Sjeverozapadnim teritorijima, i to od 25 centa kanadskih dolara (1,43 kune) za plastične i papirnate vrećice.

Vrlo je zanimljiv slučaj Toronto. Jedan kanadski dnevni list predložio je da se tom gradu zbog odluke o zabrani vrećica dodijeli naslov *Glupi Toronto*.²⁰ Naime, raspravljalo se o ukidanju nameta na plastične vrećice jer je utvrđeno da on nema ni ekonomskoga ni ekološkog opravdanja (da, bio je tada u gradskom vijeću netko pametan), ali, naravno, uvijek se nađe netko *pametniji* i u jeku rasprave, tek toliko da gradonačelniku malo zapapri, predložio je zabranu plastičnih vrećica. Kako to biva kada politikantstvo zauzme mjesto racionalnim odlukama, izglasovana je 6. lipnja 2012. zabrana jednokratnih plastičnih vrećica od početka lipnja te godine. Stupanje odluke na snagu naknadno je pomaknuto na 1. siječnja 2013. Odmah je *Kanadsko udruženje proizvođača plastičnih vrećica* (e. *Canadian Plastic Bag Association*) počelo s pripremama i usuglašavanjima, a zatim 19. studenog 2012. pokrenulo sudski postupak pri *Vrhovnom sudu države Ontario* protiv grada Torontoa.

Osnova tužbe je činjenica da je *Vijeće grada Torontoa* donijelo odluku bez javne rasprave, nije provelo nikakve analize, niti je od ikoga *oštećenoga* dobilo takav prijedlog te je navedena odluka donesena *u lošoj vjeri*, kako je istaknuo glasnogovornik toga kanadskog udruženja. Naglasio je da *Gradsko vijeće Torontoa nije primilo nijedan prijedlog o zabrani, niti bi ta odluka donijela dodatnu ekonomsku, socijalnu i/ili ekološku dobrobit gradu, zaštitila zdravlje, sigurnost i dobrobit svake osobe*.²¹

Na sjednici *Gradskog vijeća Torontoa* krajem studenog 2012. gradonačelnika su pojedini vijećnici optužili da je dopustio donošenje nepromišljene i štetne odluke o zabrani jednokratnih plastičnih vrećica, zbog koje je protiv grada podnesena tužba i prijeto mu gubitak spora jer su argumenti plastičara potvrđeni, ispravni i potpuno pobijaju argumente za donošenje odluke o zabrani (ako ih je uopće i bilo). Gradonačelnik je stavio predmet na raspravu na zatvorenoj sjednici *Gradskog vijeća* te je rezultat te zatvorene sjednice bilo donošenje *Odluke o ukidanju Odluke o zabrani jednokratnih plastičnih vrećica od 1. siječnja 2013.* Odluka je prihvaćena s 38 glasova za i 7 glasova protiv.

Neki vijećnici nisu se složili s takvom odlukom pa je predložena i prihvaćena odluka, s 31 glasom za i 14 protiv, da stručne službe grada

SLIKA 1 – Načini gospodarenja plastičnim otpadom u zemljama EU u 2011. godini¹⁹

do srpnja 2013. pripreme izvještaj za *Gradsko vijeće* o rezultatima mjera za smanjenje upotrebe plastičnih vrećica. Toronto je shvatio prednost plastičnih vrećica. Riječ je o velikom gradu i ta je odluka izravno u funkciji očuvanja okoliša te prava građana na izbor i očuvanje radnih mjesta.

Sjedinjene Američke Države

U SAD-u se vodi velika borba oko plastičnih vrećica. Za, protiv, uspješno ili neuspješno, ovisno s koje se strane gleda. Kao što je poznato, u sjevernom dijelu Tihog oceana, zbog morskih struja koje kruže tim dijelom (sjeverna ekvatorska pacifička struja, zapadnopacifička struja Kuroshio, sjevernopacifička struja te istočnopacifička kalifornijska struja) na području sjeverno od havajskog arhipelaga gomila se plutajući otpad. Najveći dio čini plastični otpad (naravno, jer je ostali otpad ili potonuo ili se raspao i onečistio ocean), koji je dospio u ocean velikim zapadnoameričkim i kalifornijskim rijekama, a zahvaljujući upravo nemarnom

odbacivanju svakojakog otpada i ekološki neprihvatljivom ponašanju samih Amerikanaca. I nimalo nije čudno što se u tom području najprije javljaju kampanje protiv plastičnih vrećica (u tom dijelu SAD-a jaka je i papirna industrija). Međutim, za cijelu se Ameriku može reći da je borba protiv plastičnih vrećica spoj parcijalnih interesa i zaštite pojedinih interesa i skupina te populističkih odluka lokalnih političara koji se dodvoravaju krivo informiranoj javnosti. Naime, treba uzeti u obzir da je u SAD-u 50 saveznih država i tko zna koliko još lokalnih jedinica koje samostalno donose odluke. Pa tako i one u korist ili protiv plastičnih vrećica.

Međutim, nakon uvođenja zabrana i naknade, koje su u određenim gradovima prisutne i više godina, javljaju se ozbiljne i stručne analize ekonomskih instituta o štetnosti takvih odluka. Naime, recentnim istraživanjima potvrđeno je da je smanjena potrošnja plastičnih vrećica dovela do ekonomskih gubitaka i gašenja radnih mjesta, a nakon početnog šoka njihova se potrošnja obično vratila na dotadašnju.²²

Karakteristični gradovi

Kada su vrećice zabranjene u San Franciscu, trgovine su ih prestale upotrebljavati. Nije povećana potrošnja ponovno iskoristivih vrećica. Ali je znatno porasla upotreba papirnatih vrećica, koje su ekološki mnogo lošije. Istraživanje koje je provedeno u San Franciscu nakon što je zabranjena upotreba jednokratnih plastičnih vrećica pokazalo je da je potrošnja papirnatih vrećica porasla ne na broj plastičnih prije zabrane, nego dvostruko više, i to zbog manje nosivosti papirnatih vrećica koja je višestruko manja za isti nosivi obujam, a praktički su neupotrebljive u vlažnim uvjetima. Američki znanstvenici svjesni su da papirnatu vrećicu znatno više pridonose onečišćenju i potrošnji fosilnih goriva. Program zabrane plastičnih vrećica doveo je do eliminacije recikliranja i povećanja količine otpadnih vrećica na odlagalištima.

Poznato je da je u Kaliforniji izglasovano i uvedeno najviše zabrana jednokratnih plastičnih vrećica, a najveći grad na tom popisu je Los Angeles. Ondje su od srpnja 2011. zabranjene jednokratne plastične vrećice. Međutim, prijedlog uvođenja zabrane na razini cijele savezne države Kalifornije krajem svibnja 2013. godine nije dobio dovoljan broj glasova senatora.

Je li zabrana plastičnih vrećica štetna? Američko iskustvo

Istraživanje koje je proveo *Nacionalni centar za politološka istraživanja*, čiji su rezultati objavljeni u izvještaju *A Survey on the Economic Effects of Los Angeles County's Plastic Bag Ban*,²³ trebalo je utvrditi utjecaj zabrane na prihode i zaposlenost. Obradeno je razdoblje godinu dana prije i godinu dana nakon uvođenja zabrane. Istraživanje je provedeno u mjestima i gradovima Kalifornije gdje su uvedene zabrane, ali i u susjednim mjestima te gradovima gdje te zabrane nisu uvedene.

Utvrđeni su vrlo zabrinjavajući rezultati za ekonomiju područja gdje je uvedena zabrana. U tim je područjima u trgovačkom sektoru zabilježen pad zaposlenosti od 10 %, dok se u susjednim područjima gdje zabrane nema bilježi blag porast zaposlenosti. Najveći dio trgovina u području zabrane jednokratnih vrećica ostvario je pad prodaje od prosječno 6 %, dok istodobno u susjednim područjima gdje nema zabrane trgovci bilježe porast prodaje od 9 %.

Stoga se može zaključiti da potrošači nisu prihvatili zabrane i naknade, da žele imati izbor i da će radije otići u udaljenije trgovine u kojima nema zabrane nego kupovati ondje gdje ne mogu dobiti besplatne jednokratne plastične vrećice.

Istraživači *NCPA* zaključuju da u Los Angelesu, na žalost, prije uvođenja zabrane nije provedeno nikakvo istraživanje o mogućim neželjenim posljedicama takve odluke. Nedvojbeno je da ekološke koristi nema, dapače, zabrane dovode do štete za okoliš, a, evo, potvrđene su i negativne posljedice na poslovne subjekte u trgovinskom sektoru.²³

Međutim, treba naglasiti, iza zabrana plastičnih vrećica u SAD-u, i ne samo u toj zemlji, često se kriju sasvim drugi razlozi, a ne ekološki. Nedavno su sve svjetske informativne agencije, a među njima i BBC News, objavili (u Hrvatskoj samo Index.hr)²⁴ vijest koja baca sasvim drukčije svjetlo na tu tzv. ekološku svijest Amerikanaca. Na pomolu je trgovinski rat jer je američki Senat potvrdio pravo Washingtona da unilateralno nameće posebne naknade i namete na subvencioniranu robu koja dolazi iz Kine i Vijetnama.²⁵ Glasovalo se nakon što je američki prizivni sud u prosincu 2012. odlučio da ministarstvo gospodarstva ne može nametati antisubvencijske mjere na robu iz takozvanih *netržišnih ekonomija*, gdje prevladava utjecaj države u gospodarstvu. Radi zaštite domaćih radnih mjesta Obamina administracija predlaže zakon o tome da se ministarstvu daju ovlasti nametanja naknada. Oni koji podupiru taj zakonski prijedlog tvrde kako će se tako zaštititi radna mjesta u SAD-u, koja dolaze u pitanje jer tržište preplavljuju znatno jeftiniji kineski proizvodi, zbog čega mnoga američka poduzeća propadaju. Očekuje se kako će se postojećim nametima, koji obuhvaćaju čelik, aluminij, papir, kemikalije i druge proizvode iz Kine te plastične vrećice iz Vijetnama, u SAD-u sačuvati 80 000 radnih mjesta.

KORIŠTENA LITERATURA:

1. *Plastično je fantastično*, blog, [plasticno-je-fantasticno.blog.hr/](#)
2. Tomićić, L.: *Plastične vrećice - zastave posrnule civilizacije*, Novi list, 13. 5. 2012., [www.novolist.hr/Komen-](#)

tari/Kolumne/Ladovina-Ladislava-Tomicica/Plasticne-vrećice-zastave-posrnule-civilizacije

3. Myers, T.: *Eco-Fads: How the Rise of Trendy Environmentalism is Harming the Environment*, Washington Policy Center, Washington D.C., 2011., [www.eco-fads.com/](#)
4. Chomsky, N.: *10 strategies of manipulation by the media*, [parisis.files.wordpress.com/2011/01/noam-chomsky.pdf](#)
5. Rubrike: *Novosti i Iz medija*, Časopis Polimeri, [www.fsb.unizg.hr/polimeri/](#)
6. Pregled tekstova: *O vrećicama 1 i O vrećicama 2*, blog *Plastično je fantastično, plasticno-je-fantasticno.blog.hr/2012/11/1631175297/o-vrećicama.html* i *plasticno-je-fantasticno.blog.hr/2012/12/1631375639/o-vrećicama-2.html*
7. *U izradu pravilnika o gospodarenju plastičnim vrećicama bit će uključeni i predstavnici HGK*, Priopćenje za javnost, Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, Zagreb, 28. 5. 2012., [www.fsb.unizg.hr/atlasit/upload/news-board/31_05_2012_17001_Objave_u_medijima_28.-29.05.2012.pdf](#)
8. *Zmajlović: Naše odluke ne moraju uvijek biti popularne* - intervju, Obzor, Večernji list, 15. 6. 2012., [www.vecernji.hr/vijesti/zmajlovic-nase-odluke-ne-moraju-uvijek-biti-popularne-clanak-420896](#)
9. *Kunststoff Verband Schweiz*, mrežna stranica švicarskog udruženja proizvođača plastike, [www.kvs.ch/index.cfm?uid=F95906E0BCD825C4DFED94BF6BEEA23B&uid=AD61ED5DD44AE721A7F87DC7D3A2B9EA&show_long=1](#)
10. *Stakeholder consultation on options to reduce the use of plastic carrier bags and options to improve the requirements of biodegradability in the Directive 94/62/EC on packaging and packaging waste and the visibility of biodegradable packaging products to consumers*, European Commission - Environment, [ec.europa.eu/environment/waste/packaging/events.htm](#)
11. *Two Years of the Washington, D.C. Bag Tax: An Analysis Boston*, The Beacon Hill Institute at Suffolk University, USA, kolovoz 2012., [s3.amazonaws.com/atfiles/files/BHI_Report.pdf](#)
12. *Irish Examiner*, [www.irishexaminer.com/](#)
13. Frisman, P.: *Effect of plastic bag taxes and bans on garbage bag sales*, Report of Office of Legislative Research, Hartford, Connecticut, USA, 17. 12. 2008., [www.cga.ct.gov/2008/rpt/2008-R-0685.htm](#)

14. *Italy passes plastic bag ban despite UK opposition*, Plastic and Rubber Weekly, [www.prw.com/subscriber/newsmail2.html?id=2960](#)
15. *Osborne blocks plastic bag tax*, Politics Home, [www.politicshome.com/uk/story/27609/](#)
16. Clark, A.: *Industry alliance forms to defend plastic bags*, Plastic and Rubber Weekly, 26. 11. 2012., [www.prw.com/subscriber/newsmail2.html?id=1914](#)
17. Müller, M.: *EU considers an end to the plastic bag* - Deutsche Welle, 22. svibnja 2012., [www.dw.de/eu-considers-an-end-to-the-plastic-bag/a-6533047](#)
18. Streeter, A. K.: *No Bag Ban in Sweden: Instead, More Plastic Recycling*, Tree Hugger.com, 3. 10. 2008., [www.treehugger.com/corporate-responsibility/no-bag-ban-in-sweden-instead-more-plastic-recycling.html](#)
19. Sokele-Rujnić, M.: *Gospodarenje komunalnim i plastičnim otpadom u Europskoj uniji*, Polimeri 33(2012)1, 34-35. prema Sartorius, I.: *Quality Waste Management*, Ljubljana, Zajednička konferencija industrije plastike Slovenije i Hrvatske Upravljanje polimernim otpadom, Gospodarska zbornica Slovenije, Ljubljana, 2. 10. 2012.
20. Levant, E.: *Toronto the Stupid: City's new plastic bag bylaw a classic, back-of-a-cocktail napkin kind of thing*, Toronto Sun, 9. 6. 2012., [www.torontosun.com/2012/06/08/toronto-the-stupid-citys-new-plastic-bag-bylaw-a-classic-back-of-a-cocktail-napkin-kind-of-thing](#)
21. Maloney, P.: *Toronto City Council kills plastic bag ban*, The Star.com, 28. 11. 2012., [www.thestar.com/news/gta/article/1294392--council-kills-plastic-bag-ban](#)
22. The Beacon Hill Institute at Suffolk University: *Two Years of the Washington, D.C. Bag Tax: An Analysis*, Boston, USA, kolovoz 2012., [s3.amazonaws.com/atfiles/files/BHI_Report.pdf](#)
23. Villareal, P., Feigenbaum, B.: *A Survey on the Economic Effects of Los Angeles County's Plastic Bag Ban*, National Center For Policy Analysis, Dallas, Texas, USA, kolovoz 2012., [www.ncpa.org/pdfs/st340.pdf](#)
24. BBC News: *Senate upholds duties on China and Vietnam subsidies*, 6. ožujka 2012., [www.bbc.co.uk/news/business-17267592](#)
25. A. K.: *Trgovinski rat na pomolu: Američki Senat potvrdio pravo taksiranja kineskih proizvoda*, Index.hr, 6. 3. 2012. - [www.index.hr/vijesti/clanak/trgovinski-rat-na-pomolu-americki-senat-potvrdio-pravo-taksiranja-kineskih-proizvoda/602722.aspx](#)

U rad pušten pogon za proizvodnju dizelskoga goriva iz plastičnog otpada

tportal.hr prenio je 9. srpnja 2013. vijest da je tvrtka *Drava International* d.o.o. pustila u pogon najsuvremeniji uređaj za proizvodnju dizelskoga goriva iz plastičnog otpada. Od kilograma plastike koja je dosad završavala na otpadu dobiva se 0,9 kg dizelskoga goriva. Katalitičkim postupkom depolimerizacije pri 230 – 240 °C već uhodani pogon njemačke tvrtke *Alphakat* prerađuje gotovo sve vrste plastike bez razvijanja plinova štetnih za okoliš.

Prema riječima Kristiana Kocha, izumitelja i vlasnika patenta, tako dobiveni dizel odgovara

po svojstvima onomu na benzinskim crpkama, bez sumpora i drugih štetnih dodataka, čak ima malo povišen oktanski broj.

Uz još jedno već planirano postrojenje, *Drava International* proizvodila bi oko 2 000 l dizela dnevno, što je dostatno za proizvodnju 10 MW/h. Za takvu proizvodnju potrebno je oko 1 000 t plastičnog otpada dnevno.

Potrebnu otpadnu plastiku *Drava International* dobiva djelomično iz vlastitih pogona u kojima mjesečno reciklira 3 do 4 t plastičnog otpada, dio se sakuplja na hrvatskom tržištu,

a dio uvozi iz zemalja u okruženju, pa čak i iz Njemačke. Zvonko Bede, većinski vlasnik *Drave International*, naglasio je da će dio proizvedene električne energije iskorištavati u vlastitim pogonima, a dio će prodavati *Hrvatskoj elektroprivredi*. Očekuje znatne uštede, ne samo zbog prodaje električne energije nego i zato što se više neće morati plaćati odlaganje plastičnog otpada.

Nadamo se da će to ipak malo promijeniti sliku o plastici u javnosti.

Đurđica ŠPANIČEK